

Vilijam Mejkpis Tekeri

Knjiga o snobovima

Prevela
Nada Ćurčija Prodanović

■ Laguna ■

Naslov originala

William Makepeace Thackeray
THE BOOK OF SNOBS

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

EDICIJA SVETSKI KLASICI

Knjiga br. 37

Sadržaj

Posmatrač i prorok	9
(Vladislava Gordić Petković)	

KNJIGA O SNOBOVIMA

Uvodne napomene.	19
GLAVA I. Dobročudan prikaz snobova	23
GLAVA II. Kraljevski snob	29
GLAVA III. Uticaj plemstva na snobove	34
GLAVA IV. „Dvorska hronika“ i njen uticaj na snobove	39
GLAVA V. Čemu se dive snobovi.	44
GLAVA VI. O nekim poštovanja dostojnim snobovima.	49
GLAVA VII. O nekim poštovanja dostojnim snobovima	54
GLAVA VIII. Veliki snobovi iz Sitija	60
GLAVA IX. O nekim vojnim snobovima	65
GLAVA X. Vojni snobovi	70
GLAVA XI. Klerikalni snobovi.	75
GLAVA XII. O klerikalnim snobovima i snobovštini .	79
GLAVA XIII. O klerikalnim snobovima	85
GLAVA XIV. O univerzitetskim snobovima	89

GLAVA XV.	O univerzitetskim snobovima	95
GLAVA XVI.	O literarnim snobovima	99
GLAVA XVII.	Nešto malo o irskim snobovima	103
GLAVA XVIII.	Gostoljubivi snobovi	107
GLAVA XIX.	Snobovi koji odlaze na večere	112
GLAVA XX.	Još neka zapažanja o snobovima koji priređuju večere	117
GLAVA XXI.	O nekim snobovima na Kontinentu.	123
GLAVA XXII.	Nastavak razmišljanja o našim snobovima u Evropi.	129
GLAVA XXIII.	Engleski snobovi na Kontinentu.	133
GLAVA XXIV.	O provincijskim snobovima	138
GLAVA XXV.	Poseta provincijskim snobovima	143
GLAVA XXVI.	O provincijskim snobovima	149
GLAVA XXVII.	U poseti kod provincijskih snobova.	154
GLAVA XXVIII.	O nekim provincijskim snobovima	158
GLAVA XXIX.	U poseti kod provincijskih snobova.	165
GLAVA XXX.	O provincijskim snobovima	171
GLAVA XXXI.	U poseti kod provincijskih snobova.	175
GLAVA XXXII.	O raznim snobovima	180
GLAVA XXXIII.	Snobovi i ženidba	186
GLAVA XXXIV.	Snobovi i brak	190
GLAVA XXXV.	Snobovi i brak	196
GLAVA XXXVI.	Snobovi i brak	203
GLAVA XXXVII.	Klupski snobovi I	209
GLAVA XXXVIII.	Klupski snobovi II.	214
GLAVA XXXIX.	Klupski snobovi III	218
GLAVA XL.	Klupski snobovi IV	222
GLAVA XLI.	Klupski snobovi V.	228
GLAVA XLII.	Klupski snobovi VI	231
GLAVA XLIII.	Klupski snobovi VII.	237
GLAVA XLIV.	Klupski snobovi VIII	242
Zaključak o klupskim snobovima		246
<i>O autoru.</i>		252

Posmatrač i prorok

„Sići u okna rudnika koji predstavlja društvo i naići na bogatu žilu rude snobovštine.“

Ambicija nije uvek bila pozitivan poriv. Tradicionalno društvo počiva na modelu ličnosti koja dobro zna svoja socijalna i ostala ograničenja, na modelu ličnosti koja se opire bezmalo svakoj promeni statusa stečenog rođenjem. Dekonstruisanje socijalne stratifikacije dugo je bilo nezamislivo. Prošlo je, međutim, Šekspirovo doba, u kom je svaka vrsta uspinjanja na društvenoj lestvici tumačena kao kobna pretenzija koja jedino može odvesti u propast – kako istorijske ličnosti, poput erla od Eseksa, tako i junaka tragedije, poput Magbeta.

Bilo da je posmatramo kao prokletstvo ili blagodet, ambicija društvenog uspeha uvek u sebi sadrži i konformističke i prevratničke impulse. Svako ko čezne da se ukotvi na položaju višem od onoga koji je njemu ili njoj dat rođenjem, uvek teži uspostavljanju novog reda i redefinisaniu postojećih relacija, ali istovremeno – paradoksalno – nastoji da se postignuti društveni uspeh očituje u onom poretku stvari i

vrednosti koji u tom vremenu važi. Ta ambicija rađa snobizam, politiku življenja koja uključuje mnogo mudrih i manje mudrih manevara.

U viktorijanskom dobu snobizam je strategija maskiranja duhovnih nedostataka, pokušaj da se kreira novi identitet i izbrišu nasleđe i prošlost; snobizam se zadovoljava postupkom imitacije i tehnikom iluzije – imitiranjem jednog načina ponašanja kreiraće neodrživo uverenje da se celokupna prošlost može poništiti. Tu nevoljenu prošlost zameniće željena, brižljivo projektovana budućnost.

Zbirka eseja *Knjiga o snobovima* (*The Book of Snobs*) Viliijama Tekerija objavljena je 1848, iste godine kad i najpopularniji roman ovog značajnog viktorijanskog prozaiste *Vašar taštine*. Članci i crtice koji će ući u ovu neobičnu i zabavnu studiju jednog mentaliteta pojavljivali su se u periodu od godinu dana, između februara 1846. i februara 1847, u satiričnom časopisu *Panč*. Tekstovi koji su čitaoca mogli u isti mah da opomenu na nedoslednosti i razgale jasnim kadriranjem istih tih nedoslednosti bili su Tekerijeva ulaznica u popularnost i slavu, učinili su ga vidljivim i prepoznatljivim. Ipak, osetio je potrebu da se, pre objavljivanja ovih pričica u formi knjige, poduhvati temeljne revizije napisanog, pa čak odlučio i da izostavi one segmente koji su se u znatnijoj meri bavili politikom.

Dakako, nije Tekeru prvi pisac u engleskoj kulturi koji se pozabavio snobizmom. Romansijeri koji su bili pronicljivi društveni hroničari, kako što je to slučaj sa Džejn Ostin ili Čarlsom Dikensom, predstavili su, dobronamerno i blago ili pak oštrim, ironičnim zamasi različite simptome masovne očaranosti društvenim statusom i statusnim simbolima. Tema je delikatna, te sam Tekeru kaže da je pogrešno „olako donositi sudove o snobovima i misliti da njih ima samo u

nižim društvenim slojevima“ jer ih ima u svim klasama bez razlike. „Ne smete brzo ili vulgarno da sudite o snobovima: ako to činite, dokazujete da ste i sami snob“, dodaje on.

„Prvo je stvoren svet, a zatim, naravno, snobovi“, tvrdi Tekeri, navodeći nas da se prebrzo složimo sa ovom duhovitom opaskom; međutim, ne može se sa sigurnošću reći da vera u korelaciju između društvenog statusa i ljudske vrednosti datira iz pradavnih vremena. Sama reč *snob* u engleskom jeziku ima zanimljivu, a tako malo poznatu istoriju. Reč *snob* pojavljuje se u poznom osamnaestom veku, najpre kao dijalekatski termin za obučara ili obučarskog šegrta. Etimologija nije poznata, ali se zna da je u ranim upotrebama ove reči postojala jasna konotacija pripadnosti nižem društvenom statusu, te da se njeno semantičko polje proširilo tako da obuhvati svaku osobu koja oseća potrebu da oponaša običaje i držanje pripadnika više klase. Mnogo puta citirano objašnjenje da je u pitanju slivenica (*blend*), odnosno skraćénica od latinskog izraza *sine nobilitate*, ipak ostaje u domenu takozvane narodne etimologije, mehanizma morfološkog građenja reči koji semantičku motivaciju traži izvan etimoloških objašnjenja.

U književnom jeziku reč *snob* javlja se u trećoj deceniji devetnaestog veka kao imenitelj za osobu iz nižih slojeva društva, da bi se značenje proširilo na one koji slepo oponašaju pripadnike viših staleža: potonje značenje popularizuje upravo Tekerijeva *Knjiga o snobovima*. Semantika će se i dalje menjati, pa će tako početkom dvadesetog veka *snob* biti onaj ko insistira na svom plemenitom poreklu, ne samo onaj ko teži da dobije pristup u otmene krugove. Značenje se takođe širi i na danas poznato određenje za one koji preziru niže društvene staleže i osobe bez izgrađenog ukusa.

Naravno da postoji i takozvani obrnuti snob, onaj ko je čvrsto uveren kako treba gajiti duboko nepoverenje prema svakom ko poseduje materijalno bogatstvo i društvenu moć, a da, suprotno tome, oni koji žive skromno automatski poseduju sve vrline.

U članku *Snobbus Americanus*, američki novinar i publicista Džozef Epstajn šaljivo primećuje da bismo, po prirodi stvari, očekivali da lik snoba bude opšte mesto komedije restauracije, a da ga ipak tamo nema, kao što ga nema ni kod Aristofana, Dantea, Šekspira ili Molijera, i pored toga što se svi pomenuti pisci bave temama pretencioznosti, društvenog parazitizma, proračunate ambicije, ulagivanja i udvorištva. Snobizam može da postoji u svakom društvu u kom postoje distinktivni parametri moći i poželjan san o integraciji u više krugove, ali je najočitiji u okolnostima učvršćivanja buržoazije na pozicijama moći i uticaja. Snobizam je najprisutniji tamo gde se mašta o socijalnim uzletima u meri koja ohrabruje na snevanje sna o aristokratiji i na nastojanje da se oponaša njen način života.

Snobizam podrazumeva težnju da se postane deo elite, više klase, odnosno aristokratije, makar uz pomoć neuverljivog oponašanja običaja tog dela društva, i neminovno počiva na finansijskoj moći koja želi da bude priznata i izvan merkantilnih okvira: možemo prezirati čoveka, da parafraziramo Balzaka, ali ne i njegov novac. Snobizam nije toliko uočljiv u društvenim konstelacijama u kojima postoje jasne demarkacione linije između klasa: on se javlja kao vitalan i postaje sveprisutan onda kada se društvo otvara za promene, kada društvena pokretljivost dopusti mešanje klasa. Kada se društvene razlike rastoče, kada demokratija dozvoli mogućnost socijalne mobilnosti u okviru jedne ili dve generacije, tada se otvara prostor da snobizam uzme

maha kao proces transformacije, rezultirajući ohološću, afektacijom, glumljenim uvažavanjem drugih. U američkoj književnosti nalazićemo iznenađujuće brojne primere snobovskog ponašanja, i to u delima poetički raznorodnih (no uvek socijalno osvešćenih) autora poput Henrija Džejmsa, Idit Vorton, Frensis Skota Ficdžeralda i Teodora Drajzera, u velikoj meri stoga što i same razlike u društvenom statusu rađaju čežnju da budu prevaziđene.

Vilijam Tekeru je prvi snobizmu pristupio temeljno i obuhvatno. Kao ni Džefri Čoser, koji je u *Kanterberijskim pričama* stratifikacijski precizno dočarao sliku engleskog društva svog vremena a da je ipak propustio da na tom panoramskom portretu predstavi najviše i najniže slojeve, ni viktorijanski romansijer neće u vidokrugu imati one najsiromašnije elemente engleskog socijalnog poretka, premda se na prvi pogled čini da obuhvata i njih:

„Snobovština je kao smrt u jednom citatu iz Horacija, za koji, nadam se, nikada niste čuli, jer 'istom nogom udara na vrata siromaha kao i na vratnice carskih dvorova'. Veoma je pogrešno olako donositi sudove o snobovima i misliti da njih ima samo u nižim društvenim slojevima. Verujem da se ogroman procenat snobova može naći u svakom društvenom sloju ovog smrtnog sveta. Ne smete brzo ili vulgarno da sudite o snobovima: ako to činite, dokazujete da ste i sami snob.“

Imenska karakterizacija je strategija kojoj Tekeru često pribegava, naročito kada želi da potcrta prisenke negativnih određenja. Ledi Pijavica (engl. *Lady Leach*, homofono sa rečju *leech* koja označava pijavicu), skupa sa svojim kćerima, prati lorda Bakrama od Pariza do Rima i od Rima do Baden-Badena ne bi li se dokopala njegovog novca ili okoristila njegovim uticajem. Ruski predstavnik na pregovorima u

Carigradu, grof De Didlov (*Diddloff*), čije bi se ime moglo prevesti kao neko ko je zaludan ili sklon da obmanjuje i vara, opisan je kao „kicoš koji bi bio u stanju da umre od ružinog mirisa“. Ledi Klaperklo je torokuša, što odzvanja u njenom imenu, ali i domaćica viđenog salona. Imena koja označavaju psihofizičke odlike uglavnom ukazuju na snobovsko ponašanje i na uskogrudost, sebičnost, otuđenje: Fani Hajflajer, lord Snobington, gospođica Snobki, Blanša Krutovrata (*Stiffneck*), pukovnik Snobli, ledi Longirs (*Longears*) samo su deo te plejade likova. Neka imena koja Tekeri nadeva svojim junacima imaju veze s novcem i toksičnim uticajem društvene moći: takva imena nose mladi Krez, ili pak Tom Snifl. Snifl je opisan u poglavlju „O klerikalnim snobovima i snobovštini“ kao vredan i blagorodan kapelan, autor mnoštva „veoma dobronamernih i veoma dosadnih propovedi“. Dolazak na večeru u dom lorda Brendibola menja Tomov život iz korena: „Iz Londona je poručio najlepša nova odela i prsluke za sveštenike; pojavljivao se, namirisano, u čipkanim košuljama, u lakovanim čizmama; (...) viđan je na lovačkim sastancima, na doručcima otmenog sveta, čak i u lovu, i stidim se da kažem da sam ga video u jednoj loži u Operi, a kasnije još i kako jaše pored ledi Fani po Roten rouu. Svome imenu dodao je još jedno (kao mnogi siromašni snobovi) i umesto nekadašnjeg T. Snifla, na novim posetnicama od fine hartije pojavio se kao: Prečasni T. d’Arsi Snifl, hotel *Barlington*.“ Kako bi sugestivnije dočarao svet sa krajnje začudnim spektrom anomalija – od privremenih komičnih zastranjivanja u slepo oponašanje navika viših slojeva, pa sve do ozbiljnih i destruktivnih identitetskih kriza i poremećaja – Vilijam Tekeri sebi samom stavlja masku, progovarajući kroz personu gospodina Snoba. Ova maska podrazumeva istovremeno i sliku tzv. apsolutnog snoba i sliku relativnog snoba, onoga

ko svoga snobizma nije ni svestan, no tu etiketu izdašno dodeljuje drugima: „Snobova ima relativnih i apsolutnih. Pod apsolutnim podrazumevam one snobove koji su snobovi svugde i u svako doba, u svakom društvu, od jutra do mraka i od mladosti do groba, budući da ih je priroda obdarila snobizmom – dok su drugi snobovi samo u izvesnim prilikama i odnosima u životu.“

Apsolutni snobovi su poput ledi Suzane Skrejper: „Ona jeste i biće snob, sve dok bude sebi, svom imenu i svom spoljnom izgledu pridavala tako prekomernu važnost i dok god bude uživala u toj nepodnošljivoj pompeznosti, dok god se bude šepurila po stranim zemljama, kao Solomon u jeku svoje slave, dok god bude išla u postelju sa svojim turbanom i rajskom pticom na njemu; dok god bude tako nepodnošljivo besprekorna i snishodljiva; dok god ne zakolje bar jednog od tih slugu i ne načini od njega jagnjeće kotlete za dobro mladih gospođica.“

Snobova može biti i među pripadnicima kraljevskih porodica, pa će nas Tekerijev pripovedač upozoriti i na njih, ne libeći se pritom da iskaže i svoje nacionalne i socijalne predrasude: „Džejms I bio je snob, i to škotski snob, od čega na svetu nema ničeg goreg. Izgleda da nije imao nijedne od onih osobina koje krase čoveka – ni hrabrosti, ni plemenitosti, ni čestitosti, ni pameti; ali čitajte šta su o njemu napisali engleski duhovnici i doktori!“ Unuk ovoga monarha Čarls II „bio je hulja, ali ne snob, dok mi se njegov pedantni savremenik, stari Luj XIV – veliki obožavalac perika – uvek činio kao najizrazitiji kraljevski snob.“

U živom pripovedanju i upečatljivoj karakterizaciji, Vilijam Tekeri nam na velika vrata vraća umeće portretisanja likova, toliko zanemarivano u svetu realističke proze, gde se uvrežilo nadmoćno naglašavanje kako književni junak

mora da bude funkcija zapleta, a ne nužna i dovoljna instanca književnog teksta. Koliko god ljudska priroda bila nepresušni izvor tajni i iznenađenja, toliko je mnogo načina da se ona predstavi ne samo postupcima i reakcijama već i rečima, pojavom, društvenim mehanizmima koji će svakog od nas, na ovaj ili onaj način, uzaptiti, uzeti pod svoje, učiniti smešnima ili pak dostojnima sažaljenja. Tekeri nije bio prorok, bio je posmatrač: a svi znamo da je posmatranje ona mudra i spora praksa sticanja iskustva, bez koje se ni horizont budućnosti ne vidi jasno.

Vladislava Gordić Petković

Knjiga o
snobovima

Uvodne napomene

(Neophodnost dela o snobovima, ilustrovana istorijom i dokazana srećnim primerima: – Ja sam taj koga je sudbina odredila da napiše to delo. – Moja predodređenost je prikazana s velikom rečitošću. – Pokazujem da se svet postepeno pripremao za Delo i za Čoveka. – Snobovi će biti proučavani kao i druge pojave prirodnih nauka; oni spadaju u Lepo (s velikim L). Nalaze se u svim društvenim slojevima. – Dirljiv primer pukovnika Snoblja).

Svi smo pročitali tvrđenje (u čiju sam istinitost slobodan sasvim da posumnjam jer bih rado hteo da znam na čemu se ono zasniva?) – svi smo, velim, imali sreću da pročitamo misao – da kad vreme i potrebe sveta vapse za njim, čovek se doista i nađe. Tako kad se za vreme Francuske revolucije (čitalac će se radovati što je ta tema tako rano dodirnutu) ukazala potreba da se narodu u cilju lečenja da izvestan lek, nađen je Robespjer; to je bio zaista gadan i odvratan lek, koji je bolesnik žudno progutao isključivo na svoju korist; tako

kad se pokazalo neophodnim da se Džon Bul istera iz Amerike, gospodin Vašington je stupio na pozornicu i s uspehom obavio taj posao; tako kad je grof od Oldbroa bio bolestan, pojavio se profesor Holovej sa svojim pilulama i izlečio njegovu milost, kao što je pisalo u oglasima itd. itd. Mogu se navesti bezbrojni primeri koji će pokazati da se pomoć uvek nađe kad je narod u kakvoj golemoj nevolji, isto kao što se u pantomimi (u tom mikrokosmosu) dešava da baš kad klovna nešto zaželi – bila to grejalica, ručka za pumpu, guska, ili ženski šal – neki čovek išeta iz kulisa noseći baš to.

Isto tako kad ljudi nešto preduzimaju, uvek su spremni da dokažu da su potrebe sveta neminovno iziskivale da se to učini. – Recimo da je to železnica: direktor počinje tvrdjenjem da je „bliža veza između Beteršinsa i Derinejn Bega nužna za napredak civilizacije, i da to jednoglasno zahteva veliki irski narod“. Ili, pretpostavimo da su to neke novine: prospekt tvrdi „u vreme kad je crkva ugrožena, kad joj spolja preti opasnost od divljačkog fanatizma i jeretičkog bezverja, dok je iznutra podriva opasni jezuitizam i samoubilački raskol, i napaćeni narod očekuje pomoć sa strane, svugde se oseća potreba za duhovnim vođom i čuvarem. Stoga je u ovom našem teškom času istupila jedna grupa crkvenih dostojanstvenika i uglednih građana i odlučila da pokrene list *Crkvenjak*“ itd. itd. Bar jedno od ovog dvoga je nepobitno: javnost nešto želi i stoga joj se to pruža, ili javnosti se nešto pruža, dakle, ona to želi.

Dugo već živim u uverenju da moram da izvršim jedno delo – Delo, ako hoćete, s velikim D; da moram da postignem jedan cilj; da moram da skočim u jednu provaliju, takoreći kao Kurcije, na konju; da moram da otkrijem i otklonim jedno veliko društveno zlo. To uverenje me godinama progoni. Ono me u stopu prati na ulicama punim užurbanog sveta;

sedi kraj mene u samoći moje radne sobe; ćuška mi lakat kad na kakvom banketu podignem čašu s vinom, progoni me kroz lavirint Roten rou, ide sa mnom u daleke zemlje. Taj piskavi glas je na šljunkovitoj plaži Brajtona ili na pesku Margejta nadvikivao hućanje mora; on je svio gnezdo u mojoj noćnoj kapici i šapuće: „Probudi se, pospanko, još nisi učinio ono što treba da učiniš.“ Prošle godine mi je taj neumorni glas prišao na mesečini u Koloseumu i rekao: „Smite ili Džounse“ (svejedno je kako se pisac zove), „Smite ili Džounse, krasni moj prijatelju, sve je ovo vrlo lepo, ali trebalo bi da si ti kod kuće i da pišeš svoje veliko delo o Snobovima.“

Kad je čovek sudbinom predodređen za tako nešto, uludo će pokušavati da to izbegne. Kud puklo da puklo, on mora da kaže svetu ono što mu leži na srcu, kako bi rekao Džims, da ga to ne bi ugušilo. Često sam u sebi uzvikivao vašem poniznom slugi: „Pazi kako si postepeno bio pripreman za svoje veliko delo i kako te sada neka neodoljiva sila goni da ga započneš. Prvo je stvoren svet, a zatim, naravno, snobovi; oni su postojali već mnogo i mnogo godina, a za njih se nije znalo više nego za Ameriku. Ali sada – *ingens patebat tellus* – svet nejasno naslućuje da postoji takva neka rasa. Tek pre dvadeset pet godina pojavila se jedna izrazita jednosložna reč za oznaku te rase. To ime se onda rasprostrlo po Engleskoj kao docnije železnica; snobovi su poznati i priznati širom cele Imperije u kojoj, vele mi, sunce nikad ne zalazi. *Panč* se pojavljuje u pravom času da objavi njihovu istoriju, a pojavljuje se i čovek koji će napisati tu istoriju u *Panču*¹.

Ja imam dar (za koji sam sebi čestitam s dubokom i većnom zahvalnošću) da odmah zapazim snoba. Ako je lepo ono što je istinito, onda je lepo proučavati čak i ono što je snobovsko, tragati za snobovima kroz istoriju, kao što neki

¹ Ovi članci su prvobitno objavljeni u tom popularnom časopisu *Panč*.

mali psi u Hempširu tragaju za gomoljikama, sići u okna rudnika koji predstavlja društvo i naići na bogatu žilu rude snobovštine. Snobovština je kao smrt u jednom citatu Horacija, za koji, nadam se, nikada niste čuli, jer „istom nogom udara na vrata siromaha kao i na vratnice carskih dvorova“. Veoma je pogrešno olako donositi sudove o snobovima i misliti da njih ima samo u nižim društvenim slojevima. Verujem da se ogroman procenat snobova može naći u svakom društvenom sloju ovog smrtnog sveta. Ne smete brzo ili vulgarno da sudite o snobovima: ako to činite, dokazujete da ste i sami snob. I mene su držali za snoba.

Kad sam pio mineralnu vodu u banji Begnidž i boravio u tamošnjem hotelu *Imperijal*, spram mene je za doručkom kratko vreme sedeo jedan tako nepodnošljiv snob da sam osetio da mi voda neće ništa koristiti dok god on bude tu. Zvao se Snobu, a bio je potpukovnik u nekom konjičkom puku. Nosio je lakovane čizme i iste takve brkove; u govoru je vrskao, razvlačio reči i iz njih izostavljao slovo „r“; uvek se nešto razmahivao i gladio svoje lakovane zaliske ogromnom maramom plamenih boja, koja je ispunjavala sobu tako zagušljivim mirisom mošusa da sam odlučio da zapodenem boj s tim snobom i da ili on ili ja moramo napustiti taj hotel. Prvo sam s njim poveo bezazlen razgovor i time ga strahovito uplašio, jer on nije znao šta treba da radi kad ga neko napadne, a nikad nije ni sanjao da će neko biti toliko drzak prema njemu da mu se prvi obrati; onda sam mu pružio novine, a zatim, kako on nije hteo da obraća pažnju na moju predusretljivost, pogledao sam ga pravo u oči i – i poslužio sam se viljuškom umesto čačkalicom. Posle dva dana takvog ophođenja, on to više nije mogao izdržati, i lepo je otišao iz hotela.

Ako pukovnik ovo vidi, hoće li se setiti gospodina koji ga je pitao da li Pablikolera smatra za dobrog pisca, gospodina koji ga je oterao iz hotela viljuškom sa četiri zupca?

GLAVA I

Dobročudan prikaz snobova

Snobova ima relativnih i apsolutnih. Pod apsolutnim podrazumevam one snobove koji su snobovi svugde i u svako doba, u svakom društvu, od jutra do mraka i od mladosti do groba, budući da ih je priroda obdarila snobizmom – dok su drugi snobovi samo u izvesnim prilikama i odnosima u životu.

Poznavao sam, na primer, jednoga čoveka koji je preda mnom učinio nešto onako užasno kao što sam opisao u prošlom poglavlju da sam učinio ja da bih izazvao odvratnost pukovnika Snoblja, tj. ono kad sam se poslužio viljuškom umesto čačalicom. Jednom sam, velim, poznavao čoveka koji je, večerajući sa mnom u kafani *Evropa* (preko puta *Velike opere*, kafani koja je, kao što je poznato, jedino pristojno mesto za večeru u Napulju), jeo grašak pomažući se nožem. To je bio čovek u čijem mi je društvu u početku bilo veoma prijatno – mi smo se, u stvari, upoznali na grotnu *Vezuva*, a zatim su nas razbojnici iz Kalabrije opljačkali i zarobili tražeći otkupninu, što nije u vezi s ovim što hoću da kažem – bio je to čovek izvanrednih sposobnosti, divna srca i svestrano obrazovan; ali nikada ga do tada nisam video s

tanjirom graška, a njegovo ponašanje prema grašku nanelo mi je težak bol.

Pošto sam ga video da se javno tako ponaša, nije mi preostajalo ništa drugo do da prekinem poznanstvo s njim. Ovlaštio sam jednog našeg zajedničkog prijatelja (poštovanog Polija Antusa) da to što je moguće obazrivije saopšti tom gospodinu, i da mu kaže da me je sticaj bolnih okolnosti – koje nimalo ne diraju u čast gospodina Meroufeta, niti umanjuju moje poštovanje prema njemu – nagnao da prekinem prijateljstvo s njim; po dogovoru smo se te večeri sreli na balu vojvotkinje od Monte Fijaska i pravili se da se ne poznajemo.

Ceo svet u Napulju primetio je da su se Dejmon i Pitijas razdvojili; Meroufet mi je istina nekoliko puta spasao život, ali šta sam, kao engleski džentlmen, mogao da radim?

Moj dragi prijatelj je tom prilikom bio relativni snob. Ako se otmene osobe posluže nožem na pomenuti način, to se ni u jednom drugom narodu ne smatra snobovskim postupkom. Video sam Monte Fijaska kako nožem čisti drveni tanjir na kome je izneto jelo, što su činili i ostali italijanski plemići u tom društvu. Video sam za gostoljubivim stolom njenog carskog veličanstva nadvojvotkinje Štetnije od Badena (koju molim da se milostivo seti svog najodanijeg sluge, ako njen carski pogled padne na ove redove) – video sam, velim, prestolonaslednikovicu od Poctauzend-Donervetera (tu ženu spokojne lepote) kako upotrebljava nož umesto viljuške i kašike; i, tako mi boga!, video sam da ga umalo nije progutala kao indijski jogi Ramo Sami. A jesam li se i trgnuo? Ne, ljupka Amalija! Ta gospa je u ovim grudima rasplamtela ljubav iskreniju od svih ljubavi koje je ikada izazvala jedna žena. O, lepotice! Neka da Bog da nož još dugo, dugo prinosi hranu tim ustima! Najcrvenijim i najljupkijim usnama na svetu!

Četiri godine nisam nijednom smrtnom stvoru ni pisnuo o uzroku svoje zavade sa Meroufetom. Sretali smo se u dvoranama plemića – naših prijatelja i rođaka. U igri ili za trpezom gurnuli bismo jedan drugog, ali se i dalje nismo poznavali i, do četvrtog jula prošle godine, izgledalo je da je ta udaljenost među nama neopoziva.

Sreli smo se kod ser Džordža Golopera. Za stolom su nam određena mesta, njemu s desne, a vašem poniznom sluzi s leve strane divne ledi G. Jedno od jela na banketu bio je grašak – patka i mladi grašak. Zadrhtao sam kad sam video da Meroufet stavlja grašak u svoj tanjir i okrenuo sam se prebledevši da ne bih ugledao kako se ono oružje hitro spušta u njegove užasne čeljusti.

Koliko sam se zaprepastio, koliko obradovao kad sam video da se služi viljuškom kao svaki drugi hrišćanin! Nijednom nije upotrebio hladni čelik. Na mene nagrnuše stare uspomene – setio sam se usluga koje mi je nekada učinio kad me je spasio od razbojnika, setio sam se njegovog viteškog držanja u stvari sa groficom Dei Spinaki, kojom prilikom mi je pozajmio 1700 funti. Malo je trebalo pa da briznem u plač od radosti – glas mi je zadrhtao od uzbuđenja. „Džordže, mili moj!“, uzviknuo sam. „Dragi prijatelju, Džordže Meroufete! Da popijemo ovu čašu u tvoje zdravlje!“

Duboko uzbuđen, Džordž je porumeneo i odgovorio mi glasom koji je podrhtavao gotovo kao i moj: „Frenk, hoćemo li hok ili maderu?“

Da nije bilo drugih, privio bih ga na grudi. Ledi Goloper nije ni slutila šta je uzrok uzbuđenju zbog koga je parče što sam ga upravo sekao poletelo u ružičasto satensko krilo njene milosti. Najmilosrdnija od svih žena oprostila je taj greh, a sluga je uklonio pticu.

Otada smo bili najbolji prijatelji, a Džordž, naravno, više nije imao onu odvratnu naviku. Stekao ju je u jednoj školi u unutrašnjosti, gde se gajio grašak i gde se služilo samo viljuškama s dva zupca; od te strašne navike odvikao se tek na evropskom kontinentu gde se upotrebljava viljuška sa četiri zupca.

Na ovom mestu – i samo na ovom – priznajem da sam pristalica škole Srebrnih viljušaka; ako ova priča navede makar jednog od čitalaca da zastane, da se ozbiljno upita: „Jedem li ja grašak nožem ili ne jedem?“ – ako na ovom primeru vidi kakva propast može snaći njega ili njegovu porodicu ako to bude i dalje činio, onda ovi redovi nisu uzalud napisani. A sada, bez obzira na to kakvi su drugi pisci, ja sebi laskam da ćete priznati da sam barem ja moralan čovek.

Pošto neki čitaoci teško shvataju, mogu uzgred da kažem šta je naravoučenije ove priče. Naravoučenije je ovo: budući da je društvo ustanovilo izvesne običaje, ljudi se moraju pokoravati zakonima društva i povinovati njegovim bezazlenim zapovestima.

Kad bih otišao u Institut za prijateljske veze Britanaca sa strancima (a neka me Bog sačuva da tamo odem radi čega bilo i nemarno odeven), dakle kad bih tamo otišao u halatu i papučama, umesto u odelu koje gospoda obično nose, tj. u lakovanim cipelama, u prsluku boje zlata, sa cilindrom i lažnim riševima, sa žaboom i belom mašnom – ja bih vređao društvo i jeo bih grašak nožem. Neka vratari Instituta izbace onoga ko se tako uvredljivo ponaša. Takav čovek je u odnosu na društvo najizrazitiji i najuporniji snob. On ima svoj zakonik i svoju policiju kao vlada, i onaj koji hoće da se koristi odredbama donetim za opšte dobro mora im se povinovati.

Po prirodi sam protivnik samoljublja, i stoga mrzim samohvalisanje, ali ne mogu da odolim srcu a da ovde ne

ispričam jedan događaj koji ilustruje to gledište; mislim da sam tom prilikom postupio veoma obazrivo.

Kad sam pre nekoliko godina boravio u Carigradu (u jednoj delikatnoj misiji), Rusi su, među nama budi rečeno, vodili dvoličnu politiku, pa smo mi bili prinuđeni da upotrebimo jednog dodatnog pregovarača – rumelijskog pašu Lekerbisa, tadašnjeg komandanta Portine mornarice, koji je u svom letnjikovcu u Buđukderu priredio banket za strane diplomate. Ja sam sedeo levo od komandanta, a ruski predstavnik grof De Didlov desno. Didlov je kicoš koji bi bio u stanju da umre od ružinog mirisa; u toku pregovora mene su po njegovom naređenju tri puta pokušavali da ubiju, ali, naravno, pred svetom smo bili prijatelji i pozdravljali smo se veoma srdačno i ljubazno.

Komandant je – avaj, bolje reći „bio je“ jer mu je svileni gajtan došao glave – u politici pristalica stare turske škole. Za večerom smo jeli prstima, a somuni su nam služili umesto tanjira; jedina novotarija koju je on dozvolio bila je upotreba evropskih pića, kojima se podavao s velikim uživanjem. On je bio veoma ješan čovek. Između ostalih jela, pred njega je bilo postavljeno jagnje pečeno zajedno s vunom, a napunjeno šljivama, belim lukom, asafetidom, kapsikumom i drugim začinima; to je bila najužasnija mešavina koju je ikada živ čovek omirisao ili okusio. Komandant je pojeo mnogo toga jela i, po istočnjačkom običaju, neprestano nudio svoje prijatelje s leve i desne strane, a kad bi naišao na kakvo naročito sočno parče, trpao bi ga rukama gostu u usta.

Nikada neću zaboraviti kako je izgledao grof Didlov kad je njegova ekselencija, zgnječivši veću količinu tog jela u jednu loptu i uzvikujući „Buk, buk“ (vrlo je dobro), gurnula tu groznu pilulu Didlovu u usta. Rus je na to užasno zakolutao očima: progutao je s takvom grimasom kakva, držim, prethodi grču, zgrabio bocu koja mu je bila najbliža,

misleći da je to vino sotern, docnije se ispostavilo da je to bio francuski konjak, i popio bezmalo četvrt litra pre nego što je uvideo grešku. To ga je dotuklo; iz trpezarije su ga odneli gotovo mrtvog i položili da se rashladi u jednom venjaku na Bosforu.

Kad je došao red na mene, progutao sam zalogaj osmejujući se, rekao „bismilah“, zahvalno se obliznuo, a kad je posluženo sledeće jelo, napravio sam lopticu tako vešto i gurnuo je u usta starog komandanta s toliko ljupkosti da sam osvojio njegovo srce. Rusija je odmah bila izbačena iz stroja i mir u Kabobanopolju bio je potpisan. Što se tiče Didlova, s njim je sve bilo gotovo: bio je pozvan u Sankt Peterburg i ser Rodrik Merčison video ga je kako pod brojem 3697 radi u uralskim rudnicima.

Nije ni potrebno da kažem da je naravoučenije ove priče da u društvu ima mnogo neprijatnih stvari koje morate progutati, i to još s osmehom na licu.

GLAVA II

Kraljevski snob

Jednom davno, na početku vladavine njenog sadašnjeg milostivog veličanstva, „jedne lepe letnje večeri“, kako bi rekao gospodin Džejms, u kraljevskom selu Kensingtonu tri do četiri mlada konjanika sedela su posle večere uz čašu vina u gostionici zvanoj *Kraljevski grb*, koju je držala gospođa Anderson. Veče je bilo blago i putnici su posmatrali veseo prizor.

Visoki brestovi starih vrtova bili su sasvim olistali, a bezbrojne kočije engleskog plemstva hitale su u obližnji dvorac, gde je princ od Saseksa (čiji su prihodi tek odnedavna takvi da može da priređuje čajanke) priredio svečani banket u čast svoje kraljevske nećake. Kad su karuce plemića odvezle svoje vlasnike do svečane dvorane, njihovi paževi i sluge došli su da u obližnjoj bašti *Kraljevskog grba* nategnu koji vrč crnog piva. Posmatrali smo te momke iz našeg ugla ograđenog rešetkama sa zelenilom. Tako mi Svetog Bonifacija, imali smo šta i da vidimo!

Lale u vrtu plemića Van Dajka nisu bile sjajnije od odela tih slugu, čije su livreje imale peševe kao svračija krila. Sve poljsko cveće cvetalo je na njihovim grudima ukrašenim

naborima, sve dugine boje prelivale su se na njihovim čakširama od kadife, a oni s dugim štapovima šetali su gore-dole po vrtu, s onom ljupkom dostojanstvenošću i onim divnim klaćenjem u hodu pri kome listovi podrhtavaju, što nas je oduvek neodoljivo očaravalo. Staza nije bila dovoljno široka za njih budući da su se po njoj gore-dole šepurile mašne na njihovim ramenima u žutoj, grimiznoj i svetloplavoj boji.

Iznenada, baš kad su se najviše šepurili, zazvoni neko zvonce, otvoriše se jedna pobočna vratanca i u vrt udoše glavom i bradom lakeji njenog kraljevskog veličanstva (pošto su već bili odvezli svoju kraljevsku gospodaricu), u livrejama grimizne boje, s epoletama i čakširama od crne kadife.

Bilo je žalosno gledati kako su oni drugi jadnici splasnuli čim su ovi došli! Nijedan od čestitih privatnih slugu u kadi-fenim čakširama nije pred kraljevskim lakejima mogao da ostane tamo gde je bio. Uklonili su se sa staze, zavukli su se u mračne rupe, gde su ćutke pili pivo. Kraljevska kadifa širila se po vrtu sve dok nije najavljena večera za kraljevsku kadifu; tada se povukla, a iz paviljona gde je večerala čuli smo konzervativne zdravice, govore i oduševljene aplauze. One druge lakeje više nikada nismo videli.

Dragi moji lakeji, tako smešno nadmeni u jednom i tako bedni u sledećem času, samo su slike svojih gospodara na ovom svetu. Snob je onaj ko se ponizno divi onome što ponižava – možda je to dobra definicija njihovog karaktera.

Eto zato sam se, s najdubljim poštovanjem, usudio da kraljevskog snoba stavim na početak svoje liste, usled čega su se svi drugi uklonili pred njim, kao lakeji pred kraljevskim predstavnicima u kensingtonskim vrtovima. Reći za tog i tog milostivog vladara da je snob isto je što i reći da je njegovo veličanstvo čovek. I kraljevi su ljudi i snobovi. U zemlji gde su snobovi u većini, nema sumnje da prvi među njima ne

može biti nepodesan da vlada ostalima. Kod nas su imali zadivljujući uspeh.

Na primer, Džejms I bio je snob, i to škotski snob, od čega na svetu nema ničeg goreg. Izgleda da nije imao nijedne od onih osobina koje krase čoveka – ni hrabrosti, ni plemenitosti, ni čestitosti, ni pameti; ali čitajte šta su o njemu napisali engleski duhovnici i doktori! Njegov unuk, Čarls II, bio je hulja, ali ne snob, dok mi se njegov pedantni savremenik, stari Luj XIV – veliki obožavalac perika – uvek činio kao najizrazitiji kraljevski snob.

Ali neću da navodim primere samo iz naše zemlje kraljevskih snobova, nego ću se osvrnuti i na susednu kraljevinu Brentford i na njenog vladaoca, pokojnog velikog i oplakano Gordžija IV. Sa onom istom poniznošću s kojom su se sluge u *Kraljevskom grbu* sklonile s puta kraljevskoj kadifi, plemstvo brentfordskog naroda povilo se i povinovalo pred Gordžijem i proglasilo ga za prvog džentlmena Evrope. A čovek se pita kako li plemstvo zamišlja džentlmena kad je Gordžija tako nazvalo.

Šta znači biti džentlmen? Znači li to biti častan, biti dobar, plemenit, hrabar, mudar, i posedujući sve te osobine, služiti se njima na što je moguće lepši način? Da li džentlmen treba da bude odan sin, veran suprug, čestit otac? Treba li njegov život da bude pristojan – treba li on da plaća svoje dugove – treba li da ima odličan ukus i smisao za lepo – treba li da su mu ciljevi uzvišeni i plemeniti? Drugim rečima, zar ne bi trebalo da životopis prvog džentlmena Evrope bude takav da se može čitati u devojačkoj školi, i to za dobro čitateljki, i da se može korisno izučavati u školama za dečake? Postavljam ovo pitanje svim vaspitačima omladine – gospođi Elis i engleskim ženama; svim učiteljima počev od doktora Hotrija pa sve do gospodina Skvirsa. U mašti vidim jedan

strašni sud mladosti i nevinosti, kome prisustvuju i njeni časni vaspitači (kao deset hiljada siročadi rumenih obraščića u Sirotištu Svetog Pavla); svi zasedaju na suđenju, a Gordžije se u sredini brani. Napolje iz suda, napolje, debeli stari Florizele! Panduri, izbacite tog nadmenog bubuljičavog čoveka! – Ako se Gordžiju mora podići spomenik u novom dvorcu koji gradi brentfordski narod, onda ga treba staviti u dvoranu za lakeje. Trebalo bi ga predstaviti kako kroji kaput jer vele da je u tome bio veoma vešt. On je, osim toga, izmislio punč maraskino, kopču za cipele (to je bilo kad je bio u cvetu mladosti i u jeku svog stvaralaštva) i kineski paviljon, tu najužasniju građevinu na svetu. Umeo je da goni četvoropreg gotovo isto tako dobro kao kočijaš iz Brajtona, umeo je elegantno da se mačuje i vele da je dobro svirao na violini. A osmeh mu je bio tako zanosan da su ljudi koji bi dospeli u njegovu uzvišenu blizinu postajali i telom i dušom njegovi robovi, kao što zec postaje žrtva velike kobre.

Kad bi nekom revolucijom gospodin Vidikomb dospeo na presto Brentforda, opkladio bih se zaista da bi ljudi bili isto tako opčinjeni njegovim neodoljivim veličanstvenim osmehom i da bi drhtali kad bi padali na kolena da mu poljube ruku. Kad bi otišao u Dablin, ljudi bi podigli obelisk na mestu gde je prvo stupio nogom na tle, kao što su učinili Pedilendani kad ih je posetio Gordžije. Svi smo s uživanjem čitali tu priču o kraljevskom putu u Hagislend, gde je njegovo prisustvo izazvalo takav bes odanosti i gde je najslavniji čovek te zemlje – baron od Bredvordina – kad je došao na kraljevsku jahtu i našao čašu iz koje je Gordžije pio, stavio čašu u džep svog kaputa kao dragocenu relikviju i vratio se čamcem na obalu. Ali baron je seo na čašu i razbio je isekavši na mnogo mesta peševe kaputa, a svet je zauvek izgubio dragocenu relikviju. O, plemeniti Bredvordine! Koja bi te